

"KOL - HLIYA"

Beit Midrash for Torah and prayer

BET MIDRASH BET - YOSEF

BET MIDRASH OR - LAYSIM

KOLL STUDENTS LIBRARY

TORAH LESSON CLASS

CHARITY AND CHARITY FOUNDATION

Kiryat Ya'arim Street 32, Givat Zeev

"קול - אלה"

ע"ר 580726644

koleliya@gmail.com

רחוב קרית יערים 32

גבעת זאב

"קול אלה"

בית מדרש לתורה ותפילה

בית מדרש "בית - יוסף"

בית מדרש "אור - לישראל"

כולל אברכים

שיעורי תורה קרן צדקה וחסד

רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב

"גם לנשמה מגיע אובל"

פרשת תרומה שנת תשפ"ב

"משנכנס אדר מרבין בשמחה"

1. בשנה מעוברת האם יש עניין של 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' באדר ראשון?
2. מדוע הסתפק ה'כתב סופר' שיש לקיים 'משלוח מנות' גם בי"ד שבאדר ראשון?
3. לגבי אילו הלכות בחודש אדר ראשון, לא הולכים לפי לשון בני אדם אלא לפי דין שמים?
4. באיזה מקרה נער בן י"ג שנים, נחשב 'כספק בר-מצווה' למשך חודש שלם?
5. הנותן צדקה לפני בצורה מבוזה, האם זה נחשב כמו אדם שמבזה אתרוג בשעת הנטילה?
6. גר שנימול ועדיין לא טבל ומת האם נקבר בקבר ישראל? הוכח מפרשת השבוע!
7. האם ראוי להתווכח עם מוכר ארבעת המינים על המחיר? הוכח מפרשת השבוע!
8. האם מותר ללמד תורה תלמיד שאינו תוכו כברו ואיך אפשר להבחין מי שאינו תוכו כברו?
9. מי שנותן צדקה כדי שיהא לו כבוד האם לא קיים מצות צדקה?
10. האם עשיית חסד מכפר כמו הקרבת קרבנות?
11. איך אפשר לקיים בזמננו את המצווה של ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם?
12. כאשר עם ישראל היו במדבר האם הם חרשו וזרעו שם? הוכח מפרשת השבוע!
13. האם הציווי על הקמת המשכן היה לפני חטא העגל או אחרי חטא העגל?
14. איזה ברכה בירכו בעשיית המשכן וכליו?
15. מדוע היה צריך לעשות כליא עורב בבית המקדש כדי שלא יבאו עופות הרי אם היו באים עופות הם היו נשרפים מהקדושה?
16. בית המקדש ה"שלישי" האם יבנה בידי אדם או ירד מן השמים? הוכח מפרשת השבוע!
17. היכן נמצאים ה'ד' אמות של הלכה?
18. היכן רמוז בפרשת השבוע ספר "משנה תורה - היד החזקה" של הרמב"ם?
19. כאשר רוצים לבנות ארון קודש מזהב או מפיתוחי עץ מרהיבים ביופיים מה עדיף? הוכח מפרשת השבוע!
20. איזה סגולה יש להיות בבית הכנסת כאשר מוציאים את ספר התורה?

העלון יוצא השבוע לרגל חנוכת בית המדרש החדש "תפארת מימון" ביתר עילית

ברכת מזל טוב לידינו היקר איש חי רב פעלים הרב חגי אוהיון שליט"א ולכל המשפחה היקרה והנכבדה לרגל ייסוד קהילת "תפארת מימון" וחנוכת בית המדרש החדש לע"נ רבי מימון חיים בן רחל זצ"ל אוהיון

**י"ל ע"י בית המדרש "בית יוסף" גבעת זאב
ניתן לקבל את העלון מידי שבוע בהודעה ליוצא
052-8144488 יוסף ויצמן**

בשנה מעוברת האם יש עניין של 'משנכנס אדר מרבים בשמחה' באדר ראשון?

משום שהם תלויים בדברי רבי יהודה שלא נפסק כמותו. ה. ניתן להראות על פי ה'חתם סופר' שהרמב"ם דחה באופן עקיב את דברי רבי יהודה ורב פפא להלכה; לעומתו, הטור וה'שולחן ערוך' פסקו כרב פפא לגבי אב, ורק לגבי אדר לא הזכירו את דברי רבי יהודה ולא את דברי רב פפא. את שיטתם הוא מתרץ בכך שהם הזכירו את ענייני אב מדין שונה, שהם חוששים באב ל'סכנתא', ובאדר אין סכנה. ה'נימוקי אורח חיים' חולק על ה'חתם סופר' ועל מסקנותיו לגבי סוגייתנו. לדעתו, הסיבה שלא הזכירו הרמב"ם וה'שולחן ערוך' את הדין של "משנכנס אדר" לעומת אזכורו "משנכנס אב", תואם, לכאורה, לכללי הרמב"ם שאינו מזכיר להלכה יסודות שאין בהם השלכות מעשיות. ובאמת, בהלכה של "משנכנס אב" קיימות הגדרות מדויקות מה הם הדברים שיש למעט, לעומת זאת ב"משנכנס אדר" אין דברים המוגדרים לריבוי שמחה; אולם, למסקנה, הוא דוחה את התירוץ הזה, ונשאר בשאלה מדוע הרמב"ם לא הזכירו, ובעקבותיו גם ה'שולחן ערוך'. אולם, למרות שה'נימוקי אורח חיים' נשאר בצריך עיון, לדעתו, דברי רבי יהודה: "משנכנס אדר" הם לכולי עלמא, והם אינם שנויים במחלוקת כלל, כפי שמשמע מפשטות הסוגיה.

והנה השנה שנת תשפ"ב היא שנה מעוברת, האם חל דין זה של 'משנכנס אדר מרבים בשמחה' גם באדר ראשון?

הגר"י עמדין זצ"ל בשו"ת שאילת יעביץ (ח"ב סי' פ"ח), ובשו"ת תשובה מאהבה (ח"ב סי' ש"א) כתבו שדין זה של משנכנס אדר מרבים בשמחה נאמר רק באדר השני ולא באדר הראשון. והוא על פי דברי רש"י כאן בד"ה משנכנס אדר מרבים בשמחה "ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח" [וכבר תמהו האחרונים מהו זה שהזכיר רש"י את חג הפסח. ובאליהו רבה כתב שמשמע מרש"י דגם חודש ניסן הוא כאדר, ובאמת המהר"ם אלשיך בפרשת בא על הפסוק "החודש הזה לכם" מביא דברי הגמרא כאן האי מאן דאית ליה תגרא בהדי גוי לתבעי בניסן וכתב שרש"י רצה לרמוז שבשנה מעוברת אין שמחה נוהגת אלא באדר שני היות וימי ניסן סמוכים לחודש אדר שבשניהם היה גאולה ועדיף להסמיך גאולת פורים לגאולת פסח. וכן כתב בשו"ת תשובה מאהבה (ח"ב סי' שא) וכן דעת מרן הגר"ש אויערבאך (הליכות שלמה פורים פרק י"ח שם הערה 35) מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל כותב ב"שבט הלוי" שבדודאי פשטות ההלכה היא שמרבים בשמחה רק באדר ב', והוא מצטט את דברי רש"י ודברי ראשונים נוספים בעניין. אך הוא מסיים וכותב: "אבל יש שמוסיפים שמחה מאדר א', וטוב לב משתה תמיד..." הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א דן בעניין בספרו "חשוקי חמד". הוא מצטט את דברי המשנ"ב (תרצ"א), שפסק שיהודי שטעה ואמר בתפילת שמונה עשרה של פורים קטן "על הניסים", אינו חוזר, משום שהאמת היא שהיה ראוי לחגוג פורים כבר באדר ראשון, אלא שהעדיפו לסמוך את גאולת פורים לגאולת פסח, כפי המובא בגמרא, ולכן נחשב שאמר "על הניסים" מעניין המאורע. בהמשך מביא ה"חשוקי חמד" שהגר"ש דבליצקי זצוק"ל אמר: שהדבר תלוי בשתי השיטות שברמ"א (סימן תרצ"א), האם יש דין של שמחה בפורים קטן, שיש אומרים שחייבים להרבות במשתה ושמחה ב"יד אדר ראשון, וכתב הרמ"א: "ואין נוהגים כן, מכל מקום ירבה קצת בסעודה". והוא מביא שדעת רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל נוטה ש"מרבים בשמחה" הכוונה לאדר שני, וכן המשמעות בשו"ת חתם סופר (סימן קסג) שכתב שמי שנעשה לו נס באדר, יעשה ההודיה באדר השני, והוא מסביר שכיום, לאחר שתיקנו שפורים הוא באדר ב', נחשב אדר א' ככל חדשי השנה ולא כחודש אדר.

המשנה במסכת מגילה (ו ב) אומרת ש"אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאבינונים". מכאן הוכיח מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א שלעניין השמחה בחודש אדר, אין הבדל בין אדר א' לאדר ב' ובשניהם צריך לשמוח.

מדוע הסתפק ה'כתב סופר' שיש לקיים 'משלוח מנות' גם ב"ד שבאדר ראשון?

במשתה ושמחה ב"יד שבאדר ראשון, ואין נוהגים כן, ומכל מקום ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים, 'וטוב לב משתה תמיד'. ועל סוף דברי הרמ"א כתב המשנה ברורה (סי' ה) 'בהגהת תשב"ץ כתב דיש להרבות בסעודה, ורבנו יחיאל מפאריס רגיל להרבות ולהזמין בני אדם,

בגמרא במסכת תענית (דף כט ע"א) אמר רבי יהודה בנו של רב שמואל בן שילת משמו של רב, כשם שמשנכנס אב ממעטים בשמחה, כך משנכנס אדר מרבים בשמחה. אמר רב פפא, הלכך כל אחד מישראל שיש לו דין (משפט) עם נוכרי (גוי), ישתמט ממנו בחודש אב, משום רוע מזלם של ישראל בחודש אב, וישתדל שיצא הדין בחודש אדר משום שאז מזלם של ישראל הוא טוב מאד. ומקור הדברים, הוא כמו שנאמר במגילת אסתר, "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה", ללמדנו, שמזל החודש גורם הצלה וטובה לישראל, שבחודש זה מזלם הוא טוב.

בהלכות מגילה (סימן תרפו ס"ק ח) הביא המשנה ברורה את דין הגמרא: 'משנכנס אדר מרבים בשמחה'. והזמן שמרבים בשמחה בחודש אדר, כתב באשל אברהם (בוטשאטש ס"ב) שהכוונה היא בכל חודש אדר ולא רק עד פורים, וכמו בחודש אב שממעטים בו בשמחה, שהרי כתבו הפוסקים שהכוונה היא בכל חודש אב עד תחילת אלול (כמו שמבואר במשנה ברורה סימן תקנא ס"ק ב) בשם המגן אברהם ועיין בשע"ה צ" (ס"ק ב) ומה שהובא שם בביאורים ומוספים (ס"ק א), והרי מידה טובה מרובה ממידת פורענות, וכן משמע מן הנאמר במגילת אסתר "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה", וכן כתב מרן החתם סופר (הגהות על השו"ע סימן תקנא ס"ק ב) שחודש אדר כולו שמחה.

ובפירוש רש"י במסכת תענית (כט.), הסביר מה שאמרו חז"ל שמשנכנס אדר מרבים בשמחה, שהוא משום שהימים הללו היו ימי ניסים לישראל, והם הניסים שאירעו בפורים ולאחר מכן בפסח. ומאז שנעשו לישראל ניסים גדולים בימים הללו, הרי הימים הללו מאירים לישראל לעולם, ומסוגלים להביא עליהם טובה גדולה.

ובספר שפת אמת (על מסכת תענית שם) כתב, שיתכן להסביר את הדברים, משום שבזמן שהיה בית המקדש קיים, בימי חודש אדר היו מביאים שקלים לבית המקדש, ואז היו ישראל מתנדבים בשמחה את שקלי הקודש, וכן היה הן בזמן המשכן, והן בזמן בתי המקדש הראשון והשני, ולכן הייתה אז שמחה גדולה בעולם, ועד היום הזה על ידי כך שקוראים בבית הכנסת את פרשת שקלים, מתעוררת שמחה בעולם.

הרי"ף הביא את דברי רבי יהודה בגמרא במסכת תענית (דף כט ע"א) וגם הרא"ש הזכיר אותם בפסקיו להלכה. אולם הרמב"ם פסק להלכה בהלכות תעניות רק את דברי המשנה: "משנכנס אב ממעטים בשמחה", אך השמיט את דברי ר' יהודה ורב פפא ולא הזכירם להלכה כלל. לעומתו, הטור וה'שולחן ערוך' הזכירו את הדין של אב והשמיטו בנוגע לאדר, אך בשונה מהרמב"ם - הזכירו גם את ההלכה של להשתמט מדין עם הגוי בחודש אב.

על כך שהרמב"ם, הטור וה'שולחן ערוך' השמיטו דין זה הקשה ה'חתם סופר' (שו"ת או"ח סימן קס) בהסברו לשיטת הרמב"ם, הוא מראה שיש מחלוקת אמוראים עקרונית בנוגע לדין של 'משנכנס אב' ו'משנכנס אדר'. ומסיק החתם סופר: א. רב יהודה ביאר את הסוגיה אליבא דרב. לרב שיטה עקבית לגבי אב ואדר שענייניהם מתחילים מראש חודש. לפי שיטה זו ניתן להבין את הביטוי "כשם שמשנכנס אב..." שיש התאמה ודמיון ביניהם. אולם דין זה שנוי במחלוקת מפורשת ביחס לחודש אב, ומכלל זה המחלוקת היא גם לענייני חודש אדר. ב. הרמב"ם לא פסק כרב, אלא כמאן דאמר שדיני האבלות (תספורת, כיבוס ואכילת בשר) חלים רק בשבוע שחל בו תשעה באב ולא מראש חודש; המיעוט בשמחה שיש "משנכנס אב" - הוא רק ב'בניין של שמחה' (כגון חתונות). על כן הוא סבר שכשם שלא פסקו אליבא דרב בענייני חודש אב, כך אין לפסוק על פיו באדר שיש להרבות בשמחה מתחילת החודש. ג. ניתן לומר, לדעת רב יהודה, ש"משנכנס אדר..." יש מצווה לשמוח ואיסור להספיד - אלא שלא נפסקה הלכה כמותו. ד. גם את דברי רב פפא הרמב"ם לא פסק להלכה,

בעניין ההלכות הנוהגות ב"יד שבאדר ראשון, כתב מרן בשולחן ערוך (סימן תרצ"א) שביום י"ד וט"ו שבאדר ראשון, אין נופלים על פניהם, ואין אומרים מזמור 'יענך ד', ואסורים בהספד ותענית, אבל שאר דברים אין נוהגים בהם, ויש אומרים שאף בהספד ותענית מותרים. וכתב הרמ"א, שהמנהג כסברה ראשונה. והוסיף הרמ"א, שיש אומרים שחייב להרבות

וזהו שסיים הרמ"א 'וטוב לב משתה תמיד' היינו שטוב להרבות לכבוד הנס שנעשה בעיתים הללו.

ובביאור דברי הרמ"א שסיים 'וטוב לב משתה תמיד', ביאר בשו"ת ערוגת הבושם (סימן קפב) שכוונת הרמ"א שאין יוצאים ידי חובת זיכרון לנס הפורים באדר ראשון במה שלא מתענים ומספידים, כיוון שיטוב לב משתה תמיד' שיש אנשים שתמיד טוב להם והם אוכלים ושותים ואינם מתענים, אם כן בכך לא יהיה ניכר להם הנס, לכן כתב הרמ"א שראוי לצאת ידי המחמירים ולהרבות בסעודה שלא כדרך רוב האנשים, ובכך יהיה לו לזיכרון הנס (עוד ביאורים בדברי הרמ"א הללו, ראה בביאורים ומוספים שם הערה 11).

לגבי אילו הלכות בחודש אדר ראשון, לא הולכים לפי לשון בני אדם אלא לפי דין שמים?

לענין יום ה'יארצייט' שיש אומרים לעשותו באדר א', נראה דעתו שאוחז שאינו נעשה לבר מצווה עד אדר ב' מדין ודאי ולא מספק וצריך עיון בזה ולכן צידד שם שמה שכתב הש"ך (יו"ד סי' תב ס"ק יא) בענין היארצייט להתענות בשני האדרים, מסתבר שהוא מדינה ולא רק חומרה בעלמא.

לענין קביעת יום ה'יארצייט', כתב גם מרן החת"ס בשו"ת (או"ח סימן קסג) שפשוט שסתם אדר הוא אדר שני, וכתב הטעם, משום שהתענית והקדיש לעילוי נשמת הנפטר, תלויים בדין שדנים את הנפטר בשמים, ודין זה הרי תלוי מתי אדר לפי האמת ולא לפי לשון בני אדם, ובלשון תורה אדר הוא אדר שני והוא על פי דברי הגמרא במסכת ראה מגילה (דף ו ע"ב), ואם כן הדין של הנפטר הוא באדר שני, גם אם עברו י"ב חודש מיום הפטירה והוסיף עוד טעם שיאקדומי פורענותה לא מקדמיני'.

כתב מרן השולחן ערוך בהלכות תענית (סימן תקסח סעיף ז) שאם אירע יום ה'יארצייט' שנפטר בו אביו או אמו באדר, והשנה היא שנה מעוברת - יתענה באדר ב', והרמ"א כתב שיתענה באדר א', ויש מחמירים להתענות בשניהם.

וכתב המשני"ב (שם ס"ק מא) שדעת המחבר שסתם אדר הוא אדר ב', ודעת ה"ש אומרים ברמ"א שסתם אדר הוא אדר א'. ואכן בהלכות ברכות כתב הרמ"א (סימן נה סעיף ו) שנער בר מצווה שנולד באדר של שנה פשוטה, אינו נעשה בר מצווה עד אדר שני בשנה מעוברת. וביאר המשני"ב (ס"ק מה) את הדבר משום שאדר א' לא נקרא אדר, אלא נקרא 'חודש העיבור'. וכתב הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל בספרו שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' קס) שממה שלא השיג הרמ"א בדין נער בר מצווה, כמו שהשיג

באיזה מקרה נער בן י"ג שנים, נחשב 'כספק בר-מצווה' למשך חודש שלם?

כספק מתאריך ל' בשבט עד ראש חודש ניסן. וכן דעת מרן הגרש"י אויערבאך זצוק"ל (בירור הלכה שם) שכיוון שזו מחלוקת אם נעשה גדול בל' בשבט או בראש חודש ניסן, למעשה יחמיר כשתי השיטות את החומרות שבגדול ושבקטן.

ואם נולד בשנה פשוטה בל' בשבט ושנת הי"ג שלו מעוברת, כתב בשו"ת בנין ציון (שם) שנעשה בר מצווה בתאריך ל' באדר א'. מאידך, בספר מבן שמואל (להגר"ש הומינר, סימן ו) כתב בשם מרנן המהרי"ל דיסקין והגר"ש סלאנט שנעשה בר מצווה בל' שבט. ודעת מרן הגרש"י אויערבאך (אשי ישראל פט"ו הערה כו) שלחומרה יש לנקוט כשיטת הבנין ציון הנ"ל, וכן כתב הגר"ש וואזנר זצוק"ל בספרו שו"ת שבט הלוי (ח"י סי' קה).

כתב המשנה ברורה (סימן נה ס"ק מה) שנער שנולד ביום הראשון לראש חודש בחודש מלא שבו שני ימים, ונעשה בן י"ג שנים בחודש חסר שבו רק יום אחד, אף על פי כן אינו נעשה בר מצווה עד ראש חודש.

ולענין מי שנולד בשנה מעוברת בתאריך ל' אדר א' שהוא היום הראשון של ראש חודש אדר ב', ושנת הי"ג שלו היא שנה פשוטה שבה חודש אדר תמיד חסר, כתב בשו"ת בנין ציון (ח"א סימן קנא) שנעשה בר מצווה בתאריך ל' בשבט שהוא היום הראשון של ראש חודש אדר, וכן כתב הגר"י וייס זצוק"ל בספרו שו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' ח וח"ח סי' ז), אמנם סיים שלקולא יש להתיישב בדבר. מאידך גיסא, דעת מרן הגר"ש ולישיב זצוק"ל (בירור הלכה ח"ד סימן נה עמוד ג) שיש להחמיר שדינו

זאת התרומה אשר תקחו

"קול - אליה"
גבעת זאב

מאיתם זהב וכסף ונזוולת

אין זה כי אם בית אלוהים וזה שער השמים
ביחד ב"ה גדלנו והתרחבנו, ביחד הגענו אל מקום חדש לתפילה ולימוד,
ביחד זכינו למקום בו מתקיימים שיעורי תורה ואברכים לומדים.
בעה"י ביחד אנחנו נמשיך לפאר לשכלל ולרומם את בית אלוהינו!
אנו פונים אליכם בקריאת קודש לפתוח את הלב ואת הכיס
בואו ותהיו שותפים איתנו בסך של 180 שקל
כדי שנוכל להתחיל ולהחזיר התחיבויות הרבות שלקחנו עבור
בית המדרש החדש והמשך הגדלת והאדרת הפעילות.
לתרומות:
קול אליה גבעת זאב בנק 17 מרכנתיל סניף 621 מספר חשבון: 89099
ניתן לתרום לעזר ולסייע גם בביט למספר: 052-8144488
לפרטים נוספים הרב יוסף ויצמן: 052-8144488
רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב

ומכאן נחלקו הפוסקים בדין נוסף לגבי אדם שנעשה לו נס, אימתי יעשה את יום המשתה, דהמהרי"ש הלוי בתשובה (או"ח סי' ט"ז) כתב שיש לעשותו באדר הראשון, ורק אם נעשה לו הנס בשנה מעוברת באדר ב' יעשה באדר ב', והביאו הפרי חדש (סי' תרצ"ז). ומאידך הכנסת הגדולה (בהגהות הטור סי' תרפו) בשם אביו וקצת חכמים כתב לעשותו לעולם באדר שני. וכתב שנשאלה שאלה זו בישיבה ופסקו מר אביו ושאר חכמים לעשותו באדר ב', והוכיחו כן מהגמרא במסכת מגילה (דף ע"א) שלומדת הגמרא מהפסוק שיש לעשותו באדר ב', וכך מפרש המג"א (סי' תרפ"ו סק"ז) ובכה"ח (סי' תרפ"ו סק"א) נראה שנקט לעשותו באדר ב', ולמד שכן דעת החיד"א בברכי יוסף (סימן תרפ"ו סק"ז).

ובדעת מרן השו"ע לכאורה היה נראה להוכיח שלעולם אזלינן בתר אדר ב', כמ"ש בהלכות תענית (סי' תקס"ח סעי' ז') וז"ל "כשאירע יום שמת בו אביו או אמו באדר, והשנה מעוברת יתענה באדר ב'". משמע דלעולם אזלינן בתר אדר השני.

והיה מקום להקשות דבשו"ע אבהע"ז (סי' קכו סעי' ז') הביא הבית יוסף את המחלוקת הזו לגבי כתיבת הגט וכתב וז"ל "ואם כתב אדר סתם, נראה שבאדר ראשון כשר ובאדר שני פסול, שאדר סתם - אדר ראשון משמע, והווה ליה מוקדם ופסול וכו', וכתב הרא"ש (שם ס"ב) והלכה כרבי יהודה וכן פסק הר"ן (שם סג: ד"ה ולענין) וכתב הלכך מי שעומד באדר שני וכותב אדר סתם, השטר מוקדם ופסול דסתם אדר ראשון משמע, הלכך צריך הוא שיכתוב בחודש אדר שני, ובאדר ראשון כותב אדר סתם, בין בגיטין בין בשטרות עכ"ל אבל מדברי הרמב"ם בפרק י' מהלכות נדרים (ה"ו) נראה שפסק כרבי מאיר. עכ"ל הב"י. והרמ"א בדרכי משה (אות יב) הבין בדעת הב"י הנ"ל שפסק כר' יהודה. וכן מוכח בשו"ע שפסק וז"ל "אם השנה מעוברת יכתוב באדר ראשון לירח אדר ראשון, ובשני יכתוב לירח אדר השני" והוסיף הרמ"א "ואם כתב באדר הראשון אדר סתם כשר, אבל אם כתב בשני סתם, הגט פסול (ב"י בשם הרא"ש והר"ן)", נמצא שהרמ"א נוקט בב"י שאדר הראשון הוא העיקר. אמנם אין זה מוכרח דאפשר שמרן פסק כהרמב"ם דאדר השני העיקר, ולענין גיטין החמיר לכתחילה ככל השיטות, אבל פשוט לשון הב"י מורה שפסק כר' יהודה. ואמנם לכאורה מרן הבית יוסף סותר עצמו, שבשולחן ערוך (ח"ו"מ סי' מ"ג אות כ' - סעי' כח) פסק להדיח כר' יהודה, והביא בסתם את שיטת הרא"ש ובעל התרומות (שער נ"ה סי' ב') דהלכה כר' יהודה ולא הביא את הרמב"ם שחולק, וכן בשו"ע (שם סעי' כ"ח) נקט לגבי שטרי ממון דסתם אדר הכתוב בשטרות נקטינן דהוי אדר הראשון. נמצא שלכורה יש סתירה בדברי מרן האם נוקט כר' מאיר או כר' יהודה. וכן בס"י ר"כ סעי' ח' פסק מרן וז"ל "אמר: עד ר"ח אדר, עד ר"ח אדר ראשון. עד סוף אדר, עד סוף אדר שני. ולפי הרמב"ם, אם ידע שהשנה מעוברת ואמר: עד ר"ח אדר, אסור עד ראש חדש אדר שני". נמצא שפסק כר' יהודה בכל המקומות לענין גיטין ונדרים ושטרות, וכר' מאיר לענין תענית על ההורים, וצריך ביאור מה החילוק?

כמו כן בדברי הרמ"א יש סתירה דמחד נראה דנקט שאדר ראשון הוא העיקר שכתב בס"י תקס"ח שם לגבי תענית וז"ל "ויש אומרים שיתענה בראשון, אם לא שמת בשנת העיבור באדר ב' דאז נוהגים להתענות בשני, וכן המנהג להתענות בראשון, מיהו יש מחמירים להתענות בשניהם". ועיין במשנה ברורה שם שכתב שהמחלוקת בין מרן לרמ"א היא אם אדר הראשון עיקר או אדר שני עיי"ש, וכן בס"י תכז כתב "כשמעברין השנה כותבים באדר ראשון אדר סתם, ובשני אדר השני". וכן פסק באבהע"ז שהבאנו לעיל (סי' קכ"ו סעי' ז'). ואילו הרמ"א עצמו כתב בס"י נ"ה (סעי' י') וז"ל "מי שנולד באדר ונעשה בר מצוה בשנת העיבור, אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני", ומשמע דאדר השני הוא העיקר; ויש ליישב לכאורה כמו שכתבו בשו"ת תרומת הדשן (ח"א סימן רצ"ד) ובלבוש (או"ח סימן תרפ"ה) שהנידון לגבי תענית ביום פטירת אביו ואמו אינו שייך לנידון אם אדר ראשון עיקר או אדר שני עיקר, ואפילו אם אדר שני עיקר מכל מקום מתענה באדר ראשון, וזהו משום שתענית הוא כמו נדר, וגבי נדרים קיי"ל שאדם הנודר לעשות דבר פלוני באדר, יעשה באדר ראשון, דילפינן נדרים משטרות כדאיתא במס' נדרים (דף סג.) עיי"ש והיינו דלענין נדר ושטרות, סתם לשון אדר הכוונה לאדר ראשון, ועיין עוד בשו"ת מהר"י מינץ סימן ט'. ונמצא לכאורה דאפשר שלכו"ע אדר השני עיקר, מ"מ לענין תענית נחלקו מרן והרמ"א אי אזלינן בתר אדר הראשון או אדר השני מצד החיוב לקיים את נדרו.

ולפי זה נראה דאף אי נימה דאדר השני עיקר מ"מ בנד"ד לגבי סעודה ויו"ט שעושה על נס שנעשה לו, יש לחלק בין יום טוב שעושה היחיד

לעצמו, שיעשה באדר א', לבין יו"ט שעושים ציבור, שיעשו באדר ב'. ומבואר לחילוק זה בברכ"י סי' תרצ"ז (סק"א) שלומד שאין מחלוקת כלל בין המהרי"ש הלוי לבין אביו של הכנה"ג, ומה שפסק אביו של הכנה"ג דאזלינן בתר אדר השני, דווקא בציבור פסק כן ולא ביחיד, דהא הגמ' שממנה הביאו אבי הכנה"ג ראייה אומרת שמכיוון שסמך גאולה לגאולה עדיף, אבל בוודאי שעדיין יש לטעם דאין מעבירים על המצוות, ולכן מחלק הברכ"י דהיכא שיש חשש שמא ישכח, כגון שזהו נס הנעשה ליחיד, יעשה באדר א', משום דקיי"ל דאין מעבירים על המצוות, ומה דנקטינן לעשות באדר ב', היינו בציבור שנעשה להם נס, דלא חיישינן שיתבטלו מלחוג את היו"ט, ולכן אין לנו לחוש ל"אין מעבירים על המצוות" ועדיף לסמוך גאולה לגאולה. וכן פירש שם במחזיק ברכה (אות א'), דאף שקיי"ל שגער הנו"ל באדר פשוט אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני, מ"מ בנידון הנס שקיבל לעשות כמו יו"ט בכך וכך לחודש אדר, יעשו בראשון, דשאני גבי הנער דבעינן י"ג שנים שלימות וישנן שנים שמורכבות מ"ג חודשים, נמצא שעד שיגיע אדר ב' אינו נחשב כגדול, משום שעוד לא הושלמה שנתו הי"ג, משא"כ לגבי קביעת תאריך שמחה והודאה דאין מעבירים על המצוות, יש לעשותו באדר הראשון כמו שפסקו רוב הפוסקים כר' יהודה, ואפי' הרמב"ם שפסק כר"מ בנידון זה יודה שיש לעשותו באדר א'. עכת"ד הברכ"י. ונמצא שלענין בר מצוה נקטינן דאדר שני הוא העיקר, וכ"פ הגר"ח פלאגי בספר כף החיים (סי' י"ג אות ב') והגר"ח בשו"ת רב פעלים (ח"ב ח"ו"מ סי' י') שכן פשט המנהג וכן עיקר להלכה, וכ"פ בשו"ת משפטי עוזיאל (מהדו"ת סי' ג') ומרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זע"א בספרו יחוה דעת (ח"א סי' פג) דסתם אדר לענין בר מצוה הוא אדר שני, אמנם לענין עשיית סעודה וכדו', בזה יש לחילוק של הברכ"י שעושים באדר א'. ועיין בפרי מגדים (אשל אברהם סי' תרצ"ז סק"א) וכן בפרי חדש (סי' תרצ"ז) שפסקו שיעשה הסעודה באדר ראשון, ולכן נראה להלכה שיעשה הסעודה באדר א'.

והנה הגר"ח פלאגי בספרו כף החיים (סי' תרפ"ו סק"ד) הביא המחלוקת אם לעשות היו"ט באדר א' או באדר ב', והביא דעת המג"א שיש לעשותו באדר ב', וסיים "וכן נראה דעת הברכ"י אות ז", ואנא עבדא איני מבין דהא שם באות ז' כתב "מי שאירע לו נס בימי אדר פשוט, וקבלו לפורים בכל שנה, בשנת העיבור יעשהו בראשון. כנה"ג בס"י זה משם מהרי"ש הלוי א"ח סי' י"ו. ועמ"ש בעניותנו לקמן סי' תרצ"ז (אות א)". ולאחר מכן מביא שהמג"א כתב שיעשה באדר שני והאליה רבה מקשה על המג"א, והברכ"י דוחה את קושיות האליה רבה, דהיינו שנשאר העיקר באדר ב', אבל מ"מ כותב להדיח שהחילוק נמצא בס"י תרצ"ז ושם כותב לחלק בין יחיד שנעשה לו נס שעושה באדר א' לבין ציבור שנעשה להם נס שעושים באדר ב'. וצ"ע.

פש גבן לבאר מדוע מרן בתענית על הורים נקט שיעשה באדר ב', וכתב טעמו בב"י בשם המהרי"י וויל כר"מ, ושינה טעמו מכל המקומות הנ"ל שפסק כר"מ: ונלע"ד לבאר אולי עפ"י המבואר בברכ"י הנ"ל, שביאר שהטעם שאינו נעשה בר מצוה עד חודש העיבור, משום שדבר זה תלוי בשנים ויש שנה שהיא מורכבת מ"ג חודשים, אם כן לפי זה אפשר לומר גם לגבי תענית על הורים, שדבר זה תלוי בשנים מידי שנה בשנה ביום האזכרה, וזוהו נקטינן שיעשה באדר ב', משא"כ בשטרות ובנדרים העיקר הוא אדר א', ולכן כאשר מקבל על עצמו בנדר לעשות סעודה, אימתי חל חיוב הנדר לעשות הסעודה? באדר א', אף שזהו חיוב המתחדש מידי שנה, אבל חיוב זה הוא מדין נדר שהתחייב להודות לה', וחיוב הנדר חל מאדר א', ואינו כאזכרה שהיא ציון ליום זה שבו נפטרו הוריו, וכיון שיש שנים של י"ג חודשים תאריך האזכרה נקבע לפי אדר ב'. ומכל מקום אין ללמוד משם לניד"ד, דהא חזינן שמרן נקט בכל המקומות האחרים כר' יהודה.

ובמשנה ברורה לכאורה נראה גם שסותר את עצמו שהרי בסימן תרפ"ו (סק"ח) כתב דאם אירע נס בחודש אדר וקיבל לעשות זכר לנס כמו פורים בכל שנה ושנה אם הנס היה בשנה פשוטה עושה זכר לנס בשנה מעוברת באדר שני ורק אם היה הנס בשנה מעוברת באדר ראשון עושה הזכר באדר ראשון עכ"ד, ובסימן תרצ"ז (סק"ב) כתב דאפילו אם אירע לו נס בשנה פשוטה עושה זכר הנס בשנה מעוברת באדר ראשון ורק אם אירע הנס בשנה מעוברת בחודש השני אזי עושה הזכר באדר שני עכ"ד. ודבריו סותרים זה את זה.

ובספר בשבילי הלכה ומנהג (שבת ומועדים עמ' קס) בשם חכם אחד הביא תירוץ על זה, שאולי דין זה תלוי אם קיבל על עצמו לעשות סתם זכר לנס, או שקיבל על עצמו בלשון "פורים" שבסימן תרפ"ו הזכיר המשנ"ב שקיבל לעשות פורים בכל שנה, וכיוון שקיבל בלשון פורים אזי יש

אומדנה שכוונתו על החודש שחל בו פורים, משא"כ כאשר קיבל על עצמו אתם זכר לנס, שבזה יעשה כן בחודש אדר א'. ותירוץ זה דחוק.

ונלע"ד ליישב הסתירה באותו אופן על פי דברי הברכ"י שבסימן תרפ"ו (סק"ח) מיירי בציבור הקובעים תאריך לנס, ומשמע כן מזה שמתחיל המשנ"ב שם לבאר שיכולים בני העיר לתקן בחרם ובהסכמה לעשות פורים ביום שנעשה בו נס וכו', ואילו בסימן תרצ"ז מיירי ביחיד שנעשה לו נס, ולכן נוקט שיעשה את הסעודה באדר א' ודו"ק.

הנותן צדקה לפני בצורה מבוזה, האם זה נחשב כמו אדם שמבזה אתרוג בשעת הניטילה?

"דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי" (כה ב).

בשאלות דרב אחאי גאון (ריש פרשת תרומה) מובא דמחייבים בית ישראל למעבד צדקה מן ממוניהו, ומיתן למאן דצריך ליה, ומאן דרחים על ענייה, דמי קמיה הקב"ה כמאן דההוא טיבותא קמיה עבדא, שנאמר ויקחו לי תרומה. דהיינו שמחייבים בית ישראל לעשות צדקה מהממון שלהם ולתת למי שצריך, ומי שמרחם על העני, הוא דומה בפני הקב"ה כמו שעשה טובה עם העבד שלו, שנאמר "ויקחו לי תרומה".

ובבית הלוי (פרשת תרומה) כתב לגבי נתינת צדקה לפני, כך: הנה בעת שנותנים צדקה לפני, ונמצא מקיים בעני מצות צדקה, ועוד כמה מצות עשה כמו והחזקת בו, אז העני הוא ממש כמו בחינת אתרוג בעת שנטל אותו כדי לצאת בו, דאע"ג דאתרוג אחר המצווה אין בו שום קדושה, מכל מקום בעת קיום המצווה חלה עליו קדושת המצווה, ואסור בהנאה ובתשמיש של חול. ובעצי סוכה מבואר על מסכת סוכה (דף ט) שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה ואסורים בהנאה.

וכן אסור לנהוג בו מנהג בזיון, וכמו שדרשינן בשבת מהפסוק לגבי כיסוי הדם 'במה ששפך יכסה' שלא יכסנו ברגל, שלא יהיו מצות בזיונות עליו, כן העני ממש בעת שנותנים לו, אסור ליתן לו בבזיון חלילה וזהו איסור דאורייתא. ורעיון זה כבר מופיע בספר דרך פיקודיך לבעל הבני יששכר

גר שנימול ועדיין לא טבל ומת האם נקבר בקבר ישראל? הוכח מפרשת השבוע!

"דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי" (כה ב).

גר שנימול ועדיין לא הספיק לטבול, עד שבאו הנכרים ותפסוהו והעלוהו על המוקד, האם הוא נחשב לישראל, וקוברים אותו בקבר ישראל, או שמא כיון שלא טבל, נחשב לעכו"ם?

הסמ"ק (מצוה קנו) נשאל על יהודי שיצא לשמד, וכאשר ביקש לשוב לדת אבותיו תפסוהו האויבים והעלוהו באש. האם מותר לקבור אותו בקבר ישראל, שהרי המנהג הוא שמי ששב לדת אבותיו, זקוק לתספורת ולטבילה, ויהודי זה לא עבר לכאורה לא תספורת ולא טבילה, שהרי עוד לפני שהספיק לעשות משהו, כבר לכדוהו האויבים ושרפוהו?

והשיב הסמ"ק שמותר לקבור אותו בקבר ישראל, וזאת על פי דברי הגמרא במסכת סנהדרין (דף לט ע"א) אמר ליה ההוא מינה לרבי אבהו, אלוהיכם כהן הוא, דכתיב (שמות כה ב) ויקחו לי תרומה, כי קבריה

האם ראוי להתווכח עם מוכר ארבעת המינים על המחיר? הוכח מפרשת השבוע!

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (כה ב).

בזוהר הקדוש (פרשת תרומה קכח.) מובא שאדם צריך להשתדל לקנות את המצוות בכסף, ועל ידי זה הוא ממשיך על עצמו רוח קדושה, ולהפך ח"ו אם מקיים המצווה בחינם ממשיך על עצמו רוח טומאה, ומבאר הזוהר שזה מה שנאמר בפסוק: "ויקחו לי" – שצריך לקחת המצוות בכסף. ובספר חרדים כתב בהקדמתו תנאים לקיום המצוות, והביא את דברי הזוהר הללו כתנאי השבעה עשר, "שלא יעשה המצווה חנם, אלא יקנה אותה בשכר שלם, ולא יקפיד כלל, כדי להעביר רוח הטומאה, כדאיתא בזוהר בפרשת תרומה".

ועיין בחת"ס (ח"א האו"ח סי' קסג) שנקט שפעמים אדר ראשון הוא העיקר, וכגון שיש דין זריזים מקדימים, ופעמים השני עיקר, וכגון שיש עניין של סמיכת גאולה לגאולה, ואזכרה יש לעשות בשני כי אז עיקר הדין על הנשמה, עיי"ש. אמנם לדידן יש לנהוג כמו שכתב הברכ"י.

הלכה – אדם שנעשה לו נס בחודש אדר וקיבל על עצמו לעשות כל שנה בחודש אדר ביום זה סעודה, אם הוא אדם יחיד יעשה באדר א', ואם הנס נעשה לציבור יעשה באדר ב'. כמו שכתב הברכ"י (סי' תרצ"ז) וכן הפרי חדש (שם) והפרי מגדים (שם).

(מצוות לא תעשה ל"ו ד"ה ובאם) שכתב זאת לגבי הכנסת אורחים, שכשיבוא האורח אל איש הנה האיש רוצה לקיים מצוות הכנסת אורחים, ובזה נעשה האורח חפץ של מצוה, וגם אם יכבדוהו ביותר לא יתפעל האורח בזה כי הכיבוד הוא לא בעבור צדקותו, רק בעבור שנעשה אצל האכסנאי חפץ של מצוה, שהוא כמו אתרוג וערבה שמחבבים אותם בכלי כסף וכלי זהב בעבור שנעשו חפץ של מצווה ועיי"ש מה שהוסיף לפי זה הביאור במה שאומרת הגמרא במסכת בבא מציעה (דף נט ע"א) אוקירו לנשייכו וכו' וגם אמרו ומכבדה יותר מגופו, משום שנעשית אצלנו חפץ של מצוה. ובספר אגרא דכלא (פרשת לך לך) כתב שהמבט של האבות הקדושים על נשותיהם היה כחפצה דקדושה ונשיקת יעקב לרחל היה כנשיקת ספר תורה, ויופיייה היה מצד זה אלי ואנוהו.

וכן מובא בספר מעשה איש (ח"ו עמוד סד) שסיפר הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל וז"ל: פעם התארחתי אצל מרן החזו"א ולנתי בביתו, וכשראיתי עד כמה טורח החזו"א למעני לא יכולתי לסבלו וניסיתי להתנגד לכל הכבוד המופלג הזה ענה החזו"א במתק לשונו: זייט ווען זאגט אאתרוג וואס מען זאל טוען מיט איר?! מאימתי יש לאתרוג זכות לומר מה שיעשה הבעה"ב עימו, כאומר, שכעת ה'אתרוג' הוא האורח, ונחשב חפץ של מצוה ואל לו לאתרוג לחוות דעתו לבעה"ב המקיים את המצווה. ועיין ברש"י (כב כד) על הפסוק "אם כסף תלוה את עמי", שלא תנהג בו מנהג בזיון בהלוואה, שהוא עמי. ומקור דבריו במדרש תנחומא.

למשה במאי טביל? וכי תימא במיא, והכתיב מי מדד בשעלו מים? 'אמר ליה, בנורא טביל, דכתיב "כי הנה ה' באש יבא". ומי סלקה טבילותיה בנורא? אמר ליה, אדרבה עיקר טבילותיה בנורא הוא, דכתיב וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים. מכאן הוכיח הסמ"ק שעלתה לו שריפתו באש של בעל התשובה ההוא, כטבילה לכל דבר.

כמו כן מבואר בחז"ל שבשעה שיצא אברהם אבינו מאור כשדים אמרו מלאכי השרת מגן אברהם, ופירשו המפרשים, דהיינו שמיד שיצא מאור כשדים נהפך לישראל, וזאת הייתה טבילתו לגירותו. אלא שיש להעיר שרש"י פירש 'וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים', דחיה דחיה, ודרש להו הכי כל מי שאינו יכול לבא באש מפני שיישרף, תעבירו במים. הרי שזה רק דחיה, ויתכן שאין טבילה באש. אך יתכן שסבירה להסמ"ק שהדחיה הוא רק מהפסוק, שהרי פסוק זה נאמר בטבילת כלים, שמה שלא בא באש די במים, אבל בעיקר הטבילה, יתכן שאף רש"י מודה שהטובל באש עלתה לו טבילה, וצ"ע.

רבנו חיים ויטאל זצ"ל בספרו ספר טעמי המצות (פרשת ראה) כתב: בעניין קניית הדברים של מצוה כגון לולב ואתרוג וכדומה להם, ראיתי למורי זללה"ה (רבנו הארי ז"ל) שהיה נותן למוכרים כל מה ששאלו ממנו בפעם הראשונה, ולא היה מסרב עמהם על השאר, ולפעמים היה מניח לפניהם הכיס עם המעות והיה אומר להם שייקחו מה שירצו.

ובספרו פרי עץ חיים (שער יום הכפורים פרק ב) כתב "בעניין שלשה ספרים, שמוציאים בליל יום הכפורים, ואומרים עליהם התרת כל נדרי. אמר לי הר"י משעון יצ"ו, כי צוהו מורי ז"ל ליל יום הכפורים שיקנה הוא הספר הראשון, הנקרא "ספר כל נדרי", בכל ממון שיפסקוהו עליו, כדי שתהיה באגר שלים, כי הוא צריך לו מאוד, ונתן לו כוונה רבה על זה, וכפי הנראה יש סמך גדול בספרים אלו". וכן כתב רבי אליעזר פלעקלס

ז"ל תלמיד הנודע ביהודה בספרו שו"ת תשובה מאהבה (ח"א סי' א) שרבו הנודע ביהודה היה תמיד מהדר מן המהדרין אחר אתרוג המהודר בכל מיני הידור וכסף וזהב לא היה נחשב בעיניו מאומה אף שהאתרוג היה בתכלית היוקר.

ובספר הברית (חלק ב מאמר י"ב דרך הקודש - פרק ד) כתב: "שראוי לו לאדם שייתן בעד המצווה מה שהמוכר שואל מעמו בפעם הראשונה ולא ישתדל שייתן לו בפחות ממה ששאל כדרך התגרים, וכל שכן שלא יאמר בפיו איני רוצה מצוה זה בעד ממון רב כזה, והאומר ככה הוא דבר ה' בזה, והנותן מה ששואל המוכר בפעם הראשון הוא מעלה גדולה מאד המורה על חיבה יתירה שיש לו למצווה, ועל ידי זה זוכה למדרגה גדולה מאד". וכן כתב החיי אדם (ח"א כלל סח) שלא יעשה מצוה בחנם, אלא יקנה אותה בשכר שלם, כמו שכתוב "ויאמר דוד לארונה כו' ולא אעלה עולות לה' חנם" ובזוהר מחמיר מאד בזה.

רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בספרו פרי צדיק (פרשת תרומה) כתב: שהשתדלות במצוות צריכה להיות במחיר, הן במצוות עשה דשייך בו מחיר כסף כפשוטו, והן בפרישה ממצוות לא תעשה שהוא על ידי מחיר, שיבטל חשקו ותאוותו לכבוד השם יתברך, וכן במצוות הנקנים בכסף העיקר לכוף תאוות וחשק הממון לכבודו יתברך, וזהו מה שנאמר "מאת כל איש אשר ידבנו לבו" שבוודאי לא רצה השם יתברך בנדבות המשכן כדי לבנותו, דהא כתיב "לי הכסף ולי הזהב" רק העיקר היה נדבות לב ישראל

מאת כל איש דאתגבר על יצריה היינו מה שנתנו בחשק ואהבה מזה נבנה המשכן שישכון השם יתברך בלב ישראל.

ורבנו יוסף חיים זיע"א הבן איש חי בספרו שו"ת תורה לשמה (סימן ט) הביא את דברי הזוהר, וכתב שיש לנו ללמוד מזה, שאם אדם קנה אתרוג כשר קודם יום טוב כדי ליטול אותו ביום טוב, ואחר כך שלחו לו במתנה, אתרוג אחר, לא יברך הוא אלא על אתרוג שקנה בדמים, ואף על פי שהאתרוג השני, שניתן לו במתנה הוא מהודר יותר, משום שיש יתרון באתרוג שקנה בדמים שעדיף טפי לברך עליו, אך מאחר שאתרוג השני הוא מהודר יותר יטלנו אחריו ויעשה בו נענועים, אולם את הנענועים של ההלל וההקפות יעשה באותו שקנה בדמים, וכל זה לעצמו אבל לאחרים שרוצה ליתן להם במתנה על מנת להחזיר ודאי שעדיף ליתן את המהודר.

דין נוסף הוציא רבנו יוסף חיים זיע"א מדבריו של הזוהר, כי ידוע שברכת שהחיינו על פרי חדש היא ברכת שבח והודאה להקב"ה, ויש בה מצוה רבה, וגם בזה יזהר האדם לברך על פרי חדש שקנהו בדמים, ואם נזדמן ששלחו לו אחרים פרי חדש במתנה, או שהיה יושב אורח על שולחן אחרים, והביאו על השולחן פרי חדש, והוא עדיין לא בירך שהחיינו, לא יברך על זה אלא יקנה במעות, ויברך שהחיינו, וכן ראיתי חסידים ואנשי מעשה מדקדקים בזה לברך שהחיינו על פירות שקנו בממונם, משום חיוב מצוה, ומסיים הבן איש חי "והנה אנכי פתחתי לכם פתח בזה העניין ואתם תלמדו מזה לכמה דברים ואין צורך לפרטם.

האם מותר ללמד תורה תלמיד שאינו תוכו כבדו ואיך אפשר להבחין מי שאינו תוכו כבדו?

דברי תורה, נוטל ידיו במתינות לקיים הלכות נטילת ידיים ולנגב ידיו כדת, ומברך על מזונו בכוונה, ואינו להוט אחר אכילתו.

עוד מתרץ הדברי יציב: שרבו גמליאל העמיד מלאכים על פי השיטות שהמלאכים יודעים מחשבות בני אדם שבתוך הלב.

ואולם רבנו יוסף דוד אזולאי זיע"א החיד"א בספרו פתח עיניים על דברי הגמרא במסכת ברכות (דף כ"ח ע"א), וכן בפרקי אבות (פרק א'), וכן רבנו חזקיה מדיני בספרו שדי חמד (כללים מערכת האלף סי' רמ"ד כרך א עמוד 65) הקשו: מהא דאיתא במשנה אבות דרבי נתן (פ"ב ה"ט) בית שמאי אומרים אל ישנה אדם אלא למי שהוא חכם ועניו וכן אבות ועשיר, ובית הלל אומרים לכל אדם ישנה שהרבה פושעים היו בה בישראל והתקרבו לתלמוד תורה ויצאו מהם צדיקים חסידים כשרים, ואנן קימ"ל כבית הלל במקום בית שמאי?

החיד"א בספרו פתח עיניים אבות (פרק א') מתרץ: שכל מי שלמד תורה ולמרות זאת עדיין אין תוכו כבדו זה חמור מאוד, מה שאין כן בית הלל מדברים על בן אדם שלא למד עדיין תורה, דיש לומר שמותר ללמד אותו תורה אף על גב שהוא פושע – כי אולי ישוב מדרכו על ידי לימוד התורה.

השדי חמד מבאר: שדווקא לתוך בית המדרש אין מכניסים כל מי שאינו תוכו כבדו, מכיוון שיש לחשוש שמא אותו אדם יקלקל ויחמיץ תלמידים אחרים, ואולם כאשר אותו תלמיד נמצא בבית מותר ללמד את אותו תלמיד לבדו, מכיוון דאין כאן חשש שיקלקל אחרים יש ללמדו לו לבדו שמא ישוב.

החיד"א בספרו פתח עיניים על מסכת אבות (פרק א) מתרץ: שאין מלמדים תורה תלמיד שאין תוכו כבדו רק לתלמיד שמעשיו מקולקלים, אבל תלמיד שהוא בעל גאוה כן מלמדים דאינו בגדר של מעשיו מקולקלים, ולזה התכוון בית הלל. ואולם ממשך החיד"א וכתב דדוחק: ומסתמא כוונתו שמשלשון בית הלל שאומרים להכניס לבית המדרש הרבה פושעים לא משמע שכוונתם לתלמידים שהם בעלי גאוה.

מי שנותן צדקה כדי שיהא לו כבוד האם לא קיים מצות צדקה?

יש לחקור כיון שמותר לעשות צדקה גם לשם פנייות אחרות האם מותר לתת צדקה רק כדי לקבל כבוד או דילמא כדי לקבל כבוד זה גרע טפי.

הנה איתא בגמרא במסכת כתובות (דף ס"ז ע"א) שנקדימון בן גוריון אף על פי שעשה הרבה צדקה לא נקרא צדקה משום שעשה את זה לכבודו, ולכן נענש שלבתו לא היה מה לאכול. והקשה במהרש"א במקום: הרי אמרינן בגמרא במסכת פסחים (דף ח' ע"ב) לגבי אדם שנותן צדקה אפילו שלא לשמה יש לו שכר על כך כמו שאמרינן האומר סלע זו לצדקה על מנת כדי שיחיה בני? ודרשינן שהקב"ה אומר ובחוננו נא בזאת וגו'? ומתרץ המהרש"א: דהאי שלא לשמה לכבוד הוא גרע טפי, כמו

"מבית ומחוץ תצפנו".

אומרת הגמרא במסכת יומא (דף ע"ב ע"ב) אמר רבא כל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו - אינו תלמיד חכם. וכך נאמר בגמרא במסכת ברכות (דף כ"ח ע"א) תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים להיכנס שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כבדו לא יכנס לבית המדרש.

וכל האחרונים התקשו מהיכן ידע שומר בית המדרש לדעת ולהבחין מי מהתלמידים שרוצה להיכנס תוכו כבדו ומי מהתלמידים אין תוכו כבדו?

הלחם משנה בהלכות תלמוד תורה (ריש פרק ד) מבאר שבוודאי דשומר הפתח היה שם מפני שלא היה מניח להיכנס לשום תלמיד אלא אם כן היו בודקים אותו (תלמידי חכמים אחרים) לפני שנכנס לבית המדרש האם תוכו כבדו או לא. משמע מדבריו של הלחם משנה שבוודאי שהבדיקה הייתה על ידי חקירה ודרישה אחר תכונת נפשו ומהות מעשיו של אותו תלמיד.

ובשו"ת אפרקסתא דעניא (חלק א' סימן ס"א) מבאר: שתלמיד שדוחק את עצמו ומתאמץ להיכנס לבית המדרש זאת היא תעודתו שתוכו כבדו, ורואים את זה בחוש דמי שאין אהבת התורה בוערת בקרבו בוודאי אינו דוחק את עצמו ללימודה, וכל תשוקתו אליה הוא רק כקצף על המים ועל ידי מניעה כל דהו עברה תשוקתו ואיננה, כעין מה שמבואר בגמרא במסכת עבודה זרה (דף ג) לעתיד לבוא איזה מבחן יעשה הקב"ה באמצעות הסוכה לאומות העולם.

ובאוצרות דברי יציב על הגמרא במסכת ברכות (דף כ"ח ע"א) מבאר: אם באכילתו מתנהג בקדושה ואוכל משולחנו של מקום ועל ידי זה מקבל לב טהור אז יכנס לבית המדרש, וזה הכוונה תוכו היינו תוך מעיו כבדו אז יכנס, ואם אין תוכו כבדו שהוא אוכל כמו גוי אל יכנס לבית המדרש, והלכו לתהות על קנקנו כאשר הוא סועד על שולחנו, אם יושב ומהרהר

"ויקחו לי תרומה" (כה ב).

כתב רש"י בקום: לי לשמי. משמע מדבריו של רש"י שמצוות צדקה לבית המקדש חייבת להיות לשם שמים ולא לשם שום פניות אחרות.

ובמאמר מוסגר יש לעיין מדוע בעיני דווקא שייקח תרומה לשמי, והרי איתא בגמרא במסכת פסחים (דף ח' ע"ב) האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העולם הבא הרי זה צדיק גמור?

שמחלקים בעלי התוספות בגמרא במסכת פסחים (דף נ ע"ב) אהה דאמרין לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה כו' ובעלמא אמרין טוב לו שלא נברא עי"ש.

ובהפלאה שם בגמרא במסכת כתובות: הקשה על דברי המהרש"א דהא אמרין בגמרא במסכת זויר (דף כ"ג ע"ב) שלעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפי' שלא לשמן, ופירשו התוספות אפילו על מנת להתגדר ולקנות לו שם, הרי אף לכבודו מעליותיה הוא. אך נראה דלא דמי דהתם אינו מתגאה בשעה שעוסק בתורה ובמצות אלא שהוא עושה כדי שיבא הכבוד אחר כך, בזה אמרין שלא יבא לידי זה שבתוך כך יבא שישכיל ללמוד לשמה, אבל המתגאה בעשותו מצוה או בעסקו בתורה הרי אמרין בגמרא במסכת עירובין (דף נ"ה ע"א) על הפסוק "ומנחליאל במות ומבמות הגיא", אף שפסקו לו גדולה לדורי דורות אם מתגאה הקדוש ברוך הוא משפילו.

הגר"א ווסרמן הי"ד בספרו קובץ שיעורים (שם כתובות) כתב: אף על גב שרש"י בגמרא במסכת פסחים (דף ח' ע"ב) מפרש: שבמקום שמתכוון למצווה ואפילו אם זה גם לתועלת עצמו הרי זה צדיק גמור, אם כן מדוע לא נחשב צדקה לנקדימון בן גוריון כיון שעשה לשם כבוד, וכתב שצריך לומר דנקדימון לא התכוון לשם מצוה רק לכבודו גרידא, אבל דחה דלא מסתבר לומר כן דהרי בגמרא אמרין נקדימון בן גוריון נדקה לו חמה ובוודאי שעשה מצוה עשה כוונתו לשם מצוה וכתב דשמא יש לומר דלכבודו גרע טפי ממכוון על מנת שיחיה בני דהויה כעובד בשיתוף כמו שכתב בחובת הלבבות (שער ג' פרק ד').

האם עשיית חסד מכפר כמו הקרבת קרבנות?

והקובץ שיעורים שמביא את החפץ חיים תירץ: על פי מה דאמרין בגמרא במסכת מנחות (דף מ"א) דבעידן ריתחא מענישים אף על דברים דבסתם יום לא היו מענישים, אם כן אתי שפיר דהרי המעשה של נקדימון היה בזמן החורבן הבית, דאין לך עידן ריתחא יותר מזה, ועל כן נענש כשעה שלא לשמה.

והנה בחתם סופר פרשת פקודי (עמוד קס"ב) רמז בפסוק "פזר נתן לאביונים" צדקתו עומדת לעד פירוש כי בנתינת צדקה ישובח האיש גם זה האיש שמפאר עצמו שאפילו לנסות את הקב"ה מותר מכ"ש לפאר עצמו בזה וזהו "פזר" נתן לאביונים ראשי תיבות פעמון זהב רמון פירוש שמשמיע קולו בנתינתו לאביונים מכל מקום צדקתו עומדת לעד, וקשה מה יענה על דברי הגמרא שמשמע שלשם כבוד לא מחשיב צדקה, וכן קשה מהא דקימ"ל בדברי מרן בשולחן ערוך בהלכות צדקה (יורה דעה סימן רמ"ט ס"ק י"ג) לא יתפאר האדם בצדקה שנותן, ואם מתפאר לא די שאינו מקבל שכר, אלא אפילו מענישין אותו עליה.

נראה לתרץ: יתכן שיסבור כמו שכתב בחדרי דעה (יו"ד סימן רמ"ט) דהא דאסור להתפאר זה רק כשנותן הצדקה בשביל לקנטר או כשנותן באופן שהעני מתבייש, אבל בלאו הכי גם לסמ"ג מותר, דהרי אמרין בגמרא במסכת פסחים (דף ח ע"א) האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העולם הבא הרי זה צדיק גמור, ומדוע להתפאר גרע משאר שלא לשמה אלא בעל כרחך דמיירי בלקנטר.

באבני חושן, ועל כתפיו באבני אפוד פיתוחי חותם, ופעמים נכסה כמו בזמן החורבן, לכן השיב "על כפיס חקותיך", וכמו שאמר באבות דרב נתן (פרק ד') יש לנו כפרה אחת כמותה, וזה גמילות חסדים, והוא "על כפיס" בידיים שגומלות חסד.

וכן איתא בגמרא במסכת ראש השנה (דף י"ח ע"א) אמר שמואל בר נחמני, מנין לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו נקרע, שנא' לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עוון בית עלי בזבח ומנחה, בזבח ומנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר הוא בגמילות חסדים. רבה ואבבי מבית עלי הוו, רבה דעסיק בתורה חיה ארבעים שנין, אבבי דעסיק בתורה ובגמילות חסדים חיה שתי שנין, ובזכות גמילות חסדים שאדם עושה מוחלים לו כל עונותיו. כמו שגרסינן בפרק קמא דברכות: ת"ר כל העוסק בגמילות חסדים מוחלים לו על כל עונותיו, שנאמר בחסד ואמת יכופר עוון.

ואיתא בילקוט שמעוני (הושע סימן תקכ"ב) "כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלוקים מעולות" אמר הקדוש ברוך הוא, חביב עלי חסד שאתם גומלים זה לזה יותר מכל הקרבנות, וכן הוא אומר עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח.

איך אפשר לקיים בזמננו את המצווה של ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם?

הנה השל"ה במסכת חולין (פרק תורה אור) כתב: שלאחר שנחרב בית המקדש, כתב רבי שמעון בר יוחאי (זהר ח"א דף קכ"ט ע"א) שעל התפילין נאמר: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה ח), שבסיבתם הקדוש ברוך הוא משרה את שכנתו בישראל לפי שהם סוד המרכבה וסוד האבות, ולכן יש בהן שייך של שלש רגלים מצד הימין כנגד האבות אברהם יצחק ויעקב, ומצד השמאל שייך של ארבע רגלים כנגד ארבע חיות נושאי המרכבה, עכ"ל. ובמסכת תענית כתב השל"ה וז"ל והזהר כתב (ח"א דף קכ"ט ע"א - ע"ב): כי התפילין שהם סוד המרכבה, שאדם מניח, הוא המקדש, גם יטהר האדם את עצמו וכל אבריו, ואז הוא בצורת משכן ומקדש.

והנה בשל"ה בגמרא במסכת תענית (פרק נר מצוה) כתב: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" הווה ליה למימרה ושכנתי 'בתוכו', אלא אמר ושכנתי 'בתוכם' כי כל אדם מחויב לעשות מקדש, ודבר זה נוהג תמיד.

ועוד אפשר לומר על פי מה דאיתא בגמרא במסכת סוטה (דף י"ז ע"א) איש ואשה זכו שכינה ביניהן וכתב רש"י: האות יו"ד באיש והאות הי"י באשה - זהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

הנה איתא באבות דרבי נתן (פרק ד' משנה ה): פעם אחת היה רבן יוחנן בן זכאי יוצא מירושלים והיה ר' יהושע הולך אחריו וראה בית המקדש חרב אמר ר' יהושע אוי לנו על זה שהוא חרב מקום שמכפרים בו עונותיהם של ישראל, א"ל בני אל ירע לך יש לנו כפרה אחת שהיא כמותה ואיזה זה גמילות חסדים שנאמר: "כי חסד חפצתי ולא זבח" (הושע ו' ו').

ובבניין יהושע על אבות דרבי נתן ביאר בזה דבר נפלא: את הפסוק תהלים (צ"ד י"ח): "אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני" אם יתמוטט ח"ו רגלי דהיינו בית המקדש שהוא רגלו של עולם, מה יחזק אותנו מה יכפר עלינו, וממשיך הפסוק "חסדיך ה' יסעדני" היינו החסד שאנו עושים זה ייתן לנו סעד לחזק אותנו.

ובמשך חכמה (פרשת תצווה פרק כ"ח) הסביר בזה דבר נפלא: דהרי הגמרא במסכת תענית (דף ד ע"א) אומרת: אף כנסת ישראל שאלה שלא כהוגן... "שמני כחותם על לבך כחותם על זרועך" (שיר השירים ח' ו) אמר לה הקדוש ברוך הוא: בתי את שואלת דבר שפעמים נכסה ופעמים נגלה, אבל אני אעשה לך דבר שנראה לעולם שנאמר "הן על כפיס חקותיך" (ישעיה מ"ט ט"ז) והעניין הוא: דביקשה שיהיה בית המקדש בנוי, ושם נושא הכהן הגדול שמות השבטים בני ישראל לפני ה' לזיכרון על לבו

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כה ח)

יש לחקור האם בזמננו שייך לקיים מצוה זו או שבזמן הזה אי אפשר לקיים מצוה זה?.

איכא כמה אופנים שבזמננו יהיה אפשר לקיים מצוה זו:

איתא בגמרא במסכת מגילה (דף כ"ט ע"א) על הפסוק "ואהי להם למקדש מעט" אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל.

ובמגן אברהם (סימן רע"ו סק"ח) משמע שבנין בית הכנסת הוא גופה לא הווה מצווה אלא רק צורך תפלה, ויש קצת סימוכין לדבריו ממה שכתב הרמב"ן בפרק בני העיר (דף כ"ה ע"ב) שבית הכנסת הוא רק תשמיש מצוה. אבל רש"י (קהלת ה' ט) כתב: מצווה מסוימת כגון בית המקדש ובית הכנסת וספר תורה - אם כן משמע מדבריו של רש"י שבית הכנסת הוא עצמו גופא - מצווה בדיוק כמו בית המקדש ובית הכנסת וספר תורה (עיין שם), משמע בית הכנסת נמי הוא גופה מצוה. כמו בית המקדש וספר תורה כמו כן בית הכנסת שנקרא מקדש מעט, עיין באריכות בשו"ת אבני נזר (אורח חיים הערות סימן מ"ב).

ובאמרי אמת פרשת וישב כותב דבר נפלא: דהנה איתא בגמרא איש ואשה זכו שכינה ביניהן וברשי"י יו"ד באיש וה"י באשה, זהו ושכנתי בתוכם, כאשר בי זוג זוכים הדירה הופכת להיות מקדש מעט וזהו הדלקת הנר בשבת כמו במקדש, כדתיב: "על כן באורים כבדו ה'" (ישעיה כ"ד ט"ו) זה הוא כבוד שמים כשיש בתוך בית השראת השכינה. ואיתא בגמרא במסכת שבת (דף כ"ב ע"ב) מחוץ לפרכת העדות יערוך וכו' עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל.

כאשר עם ישראל היו במדבר האם הם חרשו וזרעו שם? הוכח מפרשת השבוע!

נראה לומר שלכן רק בשמחת נישואין אומרים את ברכת שהשמחה במעונו, דמעון הווה מלשון דירה שכאשר מקימים בית יהודי בונים מקום מגורים לשכינה הקדושה. וחשבתי לפי זה ליישב את החידוש שכתב בטור (אה"ע סימן א): השרוי בלא אשה שרוי בלא דירה. ומרן הבית יוסף (אע"ה סימן א) תמה עליו: וכתב שאינו יודע טעמו. והפרישה (אבן העזר סימן א) כתב: דנראה פשוט דטעות סופר נפל בדברי הטור עיי"ש. ואולי נראה לומר בדרך אפשר: שהכוונה היא בלא דירה להקב"ה שכמתחנתים עושים דירה להקב"ה.

"ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים" (כה ד).

בגמרא במסכת שבת (דף צו ע"ב) אמרינן שכל מלאכה שהייתה במשכן קרי לה אב, וכתב רש"י במסכת שבת (דף עג ע"א) שכל האחד עשרה המלאכות הראשונות שמנויות במשנה של אבות מלאכות, היו בסממנים של צבע תכלת ואגמן ותולעת שני, שאיתם היו מכינים את הצבע לצבוע את היריעות.

ויש לעיין איך מצאו סממנים כאלו במדבר, והרי במדבר לא צומח כמעט כלום.

תוספות בגמרא במסכת חולין (דף פח ע"ב ד"ה אלא) כתבו: שבזמן שהיו ישראל במדבר הם היו זורעים במדבר, והמדבר היה מצמיח, (ועיין בדבריו של האבן עזרא ובעלי התוספות על הפסוק "עצי שיטים עומדים"

האם הציווי על הקמת המשכן היה לפני חטא העגל או אחרי חטא העגל?

וכן מבואר בספורנו (שמות כד יח, וכן ויקרא כו ג) והרחיב בדבריו רבי חיים יעקב גולדוויכט זצ"ל בספרו אסופת מערכות (ריש פרשת תרומה) וביאר: "שקודם החטא לא היו צריכים כלל למשכן והשכינה הייתה שורה עליהם ללא אמצעי של מקדש, ולעת כזו אכן לא היו ישראל זקוקים כלל ל"ונועדתי שמה" אלא היו בבחינה של "והתהלכתי בתוכם", ומשסרו ישראל מן הדרך ונכשלו בעגל אבדו מדרגתם ולא היו זכאים עוד לחול העניין האלוקי עליהם בגופם, והזקקו להקמת משכן למען תהא השכינה מצצת עליהם מבין החרקים, בינות לבדי הארון, ובשעה זו נצטוו במצוות "ועשו לי מקדש".

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

המדרש נחומא (פרק ח) כותב על הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שפרשה זו של המשכן נאמרה ביום הכפורים עצמו, אחר שירד עם הלוחות השניות, אחר מעשה העגל. ואף על פי שבסדר הפרשיות פרשת המשכן (תרומה) קודמת למעשה העגל (כי תשא) אמר רבי יהודה ב"ר שלום "אין מוקדם ומאוחר בתורה" שנאמר: "נעו מעגלותיה לא תדע" (משלי ה ו) מטולטלות הן שביליה של תורה ופרשותיה, אמר לו הקב"ה: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" כדי שידעו כל האומות שנתכפר להם מעשה העגל, ולכן נקרא "משכן העדות" שהוא עדות לכל באי העולם שהקב"ה שוכן במקדשם, אמר הקב"ה: יבוא זה שבמשכן ויכפר על זה שפעשה בו העגל, שכתוב בו: "ויתפרקו העם את כל נזמי הזהב" (שמות לב ג) ולכן מתכפרים בזהב. ו"זאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב" אמר הקב"ה: "כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך" (ירמיה ל יז), ע"כ.

אולם רבי דוד פארדו זצ"ל בספרו משכיל לדוד (על דברי רש"י לא יט) כתב להעיר, שמדברי הזוהר הקדוש (פרשת וייקהל קצה) מבואר שהציווי למשה היה לפני מעשה העגל, שכן כתב שם הזוהר שלכן נאמר בתחילת פרשת תרומה "ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו" והכוונה

וכן כתב רש"י (להלן לא יח) שאין מוקדם ומאוחר בתורה, שמעשה העגל היה קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים, שהרי ב"י בתמוז נשתברו הלוחות וביום הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל ולמחרת התחילו בנדבת המשכן, והוקם באחד בניסן.

אפילו מערב רב, ואחרי מעשה העגל נאמר בתחילת פרשת וייקהל "קחו מאתכם" – מאתכם דווקא ולא מערב רב, לפי שהם גרמו את הנזק שנגרם על ידי מעשה העגל.

מבואר מדברי המדרש שאם ישראל לא היו חוטאים בעגל לא היו צריכים את המשכן, וכל המשכן הוא רק לכפרה על מעשה חטא העגל.

ומיישב שמה שכתוב בפרשת תרומה זה היה ציווי של הקב"ה במתן תורה למשה באופן כללי, ומה שכתוב בפרשת וייקהל נאמר אחר מעשה העגל וציווה הקב"ה למשה שוב בצורה פרטית, ובה השמיט את נדבת הערב רב. ועי' עוד בספר יחלק שלל שהרחיב בזה, ועיין בספר שו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן קפ"ב) שמה שאמר רבי חנניה בן עקשיה "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" – נאמר אחר שחטאו בעגל.

איזה ברכה בירכו בעשיית המשכן וכליו?

ויש לדון בדבריו האם בנין הבית הוא הכשר מצוה כדי שיהיה לעם ישראל מקום שיכלו להקריב בו קרבנות, ויעלו אליו לרגל כדי שיוכלו לקיים "שש פעמים בשנה ייראה כל זכורך", או שהבניה היא עצם המצווה.

"ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו" (כה ט).

הרשב"א בגמרא במסכת יבמות (דף ו ע"א ד"ה ומה) למד מדברי הגמרא (שם) שבנין בית המקדש אין בו בנין הבית ממש, אלא שהוא מכשיר הבניין, מה שאין כן תוספות בגמרא במסכת שבת (דף קלא ע"א ד"ה ושווין) כתב שעצם הבניין הוי מצווה אחת שציווה הקדוש ברוך הוא לבנות בית המקדש. ועיין בדברי הרמב"ם בספר המצוות (ריש שורש יב) וכן בדברי הרמב"ן (עה"ת על הפסוק ועשו לי מקדש). שדנים על כך באריכות אי הוי מצוה בעצמה, או רק הכשר מצוה, דאי נימה דהוי מצוה בעצמה היה צריך לברך על עצם הבניה, אבל אם זה רק הכשר מצוה אם כך אין צריך כלל לברך בשעת הבניה.

כתב רבי מרדכי כהן זצ"ל (מגורי האר"י ז"ל בספרו שפתי כהן (עה"ת להלן פסוק כג): "ואפשר שעל כל כלי וכלי שהיו עושים היו מברכים על עשייתו "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על עשיית כלי פלוני", כדי שתחול בקדושה בעשיה ובדיבור".

והנה כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"א ה"א) "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגים אליו שלש פעמים בשנה שנאמר "ועשו לי מקדש".

מדוע היה צריך לעשות כליא עורב בבית המקדש כדי שלא יבאו עופות הרי אם היו באים עופות הם היו נשרפים מהקדושה?

זה אפשר לומר בדוחק מאוד דאתי שפיר מכיוון שבית המקדש השני קדושתו הייתה פחותה מיונתן בן עוזיאל. ואולם הדבר דחוק מאוד לומר כך.

ועוד אפשר לומר על פי מה שכתב הערוך מובא בדברי התוספות במסכת ערכין (דף ו' ע"א) וכן במסכת מנחות (דף ק"ז ע"א) שבבית המקדש היה על הגג כמה צורות משונות, כמו שעושים בגינה ובשדה (דחלילים) כדי להבריא את העורבים מהגג שלא ישליכו דבר טמא אל תוך בית המקדש, לפי זה אתי שפיר דאף על גב שכל עוף שעבר שם נשרף, מכל מקום חיישינן שמא קודם שהעוף יישרף מיד יזרוק את הדבר הטמא אל תוך בית המקדש.

וכאשר הצעתי את הדברים לידידי הרה"ג ר' יוחנן לוריא שליט"א מלומדי ומתמידי בית המדרש ביאר את הדברים: אולי אפשר לומר, שהיא היא הנותנת, דווקא מזה רואים איזה מעלה ועד כמה קדוש הוא אדם שיושב ולומד בתורה יותר מבית המקדש שרבי יונתן בן עוזיאל בשעה שהוא למד תורה כל עוף שפרח מעליו היה נשרף, ובבית המקדש היו צריכים כליא עורב. ואולם תוך כדי דיבור הסביר שהדבר רק אפשר דהרי קימ"ל אין מבטלים תלמוד תורה אפילו בשביל בניין בית המקדש.

ואולי אפשר לומר: על פי מה שכתב רש"י בגמרא במסכת סוכה (דף כ"ח) שמה שנשרפו העופות מעל רבי יונתן בן עוזיאל לא בגלל קדושתו הוא, דאם כך היה קשה כל שכן שבית המקדש היה קדוש יותר. אלא העופות שפרחו מעל רבי יונתן בן עוזיאל נשרפו מכוח המלאכים שבאו לשמוע אותו לומד תורה.

בית המקדש ה"שלישי" האם יבנה בידי אדם או ירד מן השמים? הוכח מפרשת השבוע!

המקדש במהרה בימינו", ולכאורה לפי דברי רש"י תוספות והריטב"א הרי זו תפילת שווא מכיוון שבית המקדש כבר נבנה, והרי היינו צריכים להתפלל שיתגלה בית המקדש במהרה בימינו? ותירץ הערוך לנר שבאמת בית המקדש השלישי יבנה בידי אדם, רק שהחלק הרוחני ירד מן השמים, עי"ש.

אולם מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א בספרו טעמא דקרא (ישעיה מ ט) כתב לחלק שאם בית המקדש יבנה על ידי זכויותינו ותהיה הגאולה בבחינת "אחישנה" – אז נזכה אנו לבנות את בית המקדש השלישי, אולם אם תהיה הגאולה בבחינת "ביעיתה", או אז בית המקדש השלישי ירד מן השמים. ומה שאנו מתפללים בתפילה היינו שאנו מבקשים שבית המקדש "יבנה" היינו "אחישנה".

היכן נמצאים הד' אמות של הלכה?

"וְעָשׂוּ אֶרְוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם וְחָצִי אֶרְכּוֹ וְאֲמָה וְחָצִי רַחְבּוֹ וְאֲמָה וְחָצִי קְמַתּוֹ" (כה י).

הגאון רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל (מובא בקול חוצב עמוד 141) העיר: מדוע הוסיפה הגמרא את התיבה 'בלבד', ולא הסתפקו רק במילים "ד' אמות של הלכה"? ואמר כך: אין ספק שכל מי שכתב אי פעם צ"ק על סך מאה שקל, כותב את הסכום במספרים, ואחר כך הוא כותב את הסכום גם במילים, ובסיום מוסיפים עוד מילה אחת בלבד, מאה שקל בלבד, למה אנו מוסיפים את המילה "בלבד"? מדוע אנתנו עושים כך? התשובה היא: כדי למנוע כל אפשרות ולו האפשרות הקטנה ביותר שיהיה ניתן להוסיף על הסכום הכתוב בצ"ק, אומר רבי שלום זצ"ל: זה בדיוק מה שאמרו לנו חז"ל: מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, כדי למנוע כל אפשרות, ולו האפשרות הקטנה ביותר להוסיף דברים חיצוניים על אותן ד' אמות של הלכה, ד' אמות של הלכה צריכות להיות נקיות מכל תערובת וגם אין להרחיב אותן לעוד תחומים אחרים רק ד' אמות של הלכה בלבד.

היכן רמוז בפרשת השבוע ספר "משנה תורה – היד החזקה" של הרמב"ם?

ברבנו אפרים (מבעלי התוספות (עה"ת) כתב שהמילים "כלה מקשה אחת", הם בגימטרייה - 909 ובא זה לרמז על חיבורו של הרמב"ם, משום שגם המילים "זהו יסוד רבינו משה אבן מימון" גם הם בגימטרייה 909,

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כה ח).

איתא בגמרא במסכת שבת (דף צ) וכן בגמרא במסכת ערכין (דף ו) וכן במסכת מנחות (דף ק"ז) ששבית המקדש היה על ראש הבניין כליא עורב.

ונחלקו הראשונים מה הפירוש כליא עורב:

רש"י בגמרא במסכת מנחות (דף ק"ז) כתב: מסמרות חדים תוחבים בראש גג ההיכל, כדי לכלות עורבים שלא ישבו עליו. פירוש נוסף כתב רש"י: שהיה כמין טבלה חדה זקופה על צידה וחדודה לחתוך כמו סכין.

ואילו תוספות בגמרא במסכת ערכין (דף ו' ע"א) וכן בגמרא במסכת מנחות (דף ק"ז ע"א) מביאים את שיטת הערוך: שהיה שם על גג בית המקדש כמה צורות משונות (כעין דחליל), כמו שעושים בגינה ובשדה כדי להבריא את העורבים מהגג שלא ישליכו דבר טמא לתוך בית המקדש.

ויש להקשות: מדוע היה צריך לעשות פעולות כדי שלא יבואו עופות? והרי אומרת הגמרא במסכת סוכה (דף כ"ח ע"א) אמרו עליו על רבי יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף הפורח עליו מיד נשרף, אם כן מסתבר שבבית המקדש שהיא הרבה יותר קדוש, אם כן כל עוף שעבר מעליו היה נשרף, אם כך מדוע היה צריך בכלל את הכליא עורב כדי למנוע מעופות שלא יבואו?

ואפשר לומר על פי שיטת הערוך שמובא בדברי התוספות בגמרא במסכת שבת (דף צ) וכן בגמרא במסכת מנחות (דף ק"ז) שרק בבית המקדש השני היה צריך כליא עורב, אבל בבית המקדש הראשון מרוב קדושתו לא היה צריך לעשות כליא עורב מכיוון שממילא לא היה מגיעים עופות לשם, לפי

"ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו" (כה ט).

וכתב רש"י במקום וכן תעשו – לדורות.

הרמב"ם בהלכות מלכים (פי"א ה"א) כתב שמלך המשיח יבנה את בית המקדש השלישי. אולם רש"י בגמרא במסכת סוכה (דף מא ע"א ד"ה אי נמי) כתב שבית המקדש שלעתיד לבוא שאנו כל כך מצפים לו - יתגלה כאשר הוא בנוי ומשוכלל כמו שנאמר "מקדש ה' כוננו ידך", והסכימו לזה תוספות (שם) והריטב"א.

ובערוך לנר (שם) הקשה על זה מלשון הגמרא (שם) "מהרה יבנה המקדש" וכן מנוסח התפילה שאנו מתפללים בכל יום "יהי רצון שיבנה בית

השל"ה הקדוש בפרשת השבוע פרשת תרומה (אות כג) כותב שכל מידות הארון מרמזות לתלמידי חכמים העוסקים בתורה, וכתב שמידות אורך ורוחב הארון שהם אמתיים וחצי על אמה וחצי, שיחד הם ד' אמות, והם רומזות על מה שאמרו חז"ל בגמרא במסכת ברכות (דף ח ע"א) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד.

רבי צדוק הכהן מלובלין בספרו פרי צדיק (פרשת בראשית עמוד קמח) כתב: שכוונתה של הגמרא היא: שמיום שחרב בית המקדש שם שורה השכינה,

והביא בשם הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאיזביצא זצ"ל שהפירוש הוא שמי שמתגבר על יצרו ופורש מאיסורים כהלכה, ומקבל עליו עול מלכות שמים זה נקרא ד' אמות של הלכה, כי זה עיקר המכוון מדבר הלכה, והוא עושה דירה לשכינתה בליבה.

"כפתריהם וקנתם ממנה יהיו כלה מקשה אחת זהב טהור" (כה לו).

ונמצא שהמילים "כלה מקשה אחת" עם הכולל זה 910. (אם נאמר "בן" ולא "אבן" יצא המספר מדיק)

וממשיך שם וכותב: וכן בסוף החומש (דברים לד יב) "ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל", רמוזים כל ספריו של הרמב"ם: "ולכל היד החזקה" – זה י"ד ספרים שכתב הרמב"ם, "ולכל המורא הגדול" – זה מורה הנבוכים, "אשר עשה משה" – משה אבן מיימון. לומר לך שאין לך צדיק וצדיק שהיה עתיד לחדש דבר על התורה אם לא נרמז בה, ומי שהוא משכיל יבין, ע"כ.

ונראה לבאר שמה שכתב רבינו אפרים שבמילים "כלה מקשה אחת" רמוז שמו של הרמב"ם, שנראה שזה רומז על חיבור "משנה תורה – היד החזקה", והוא על פי מה שכתב הרמב"ם בהקדמתו לספר משנה תורה, "שחיבור זה מקבץ לתורה שבעל פה כולה, עם התקנות והמנהגים והגזירות, שנעשו מימות משה רבינו ועד חבור הגמרא".

וכן כתב החזון איש (יו"ד סימן ק"נ סק"ד) "שהרמב"ם היה מסור לקצר בכל מאי דאפשר כדי להספיק לכלול כל שרשי תורה שבעל פה שהיא עבודה בלתי טבעית בכח אנושי רק שניתן מתנה למי שזכה לכך, וכדתנן בלומד תורה לשמה". מבואר שהרמב"ם בספרו כלל את כל שורשי תורה שבעל פה ועשאו בטוב טעם ודעת "מקשה אחת".

כאשר רוצים לבנות ארון קודש מזהב או מפיתוחי עץ מרהיבים ביופיים מה עדיף? הוכח מפרשת השבוע!

"אֲבָנֵי שֹהַם וְאֲבָנֵי מִלֵּאִים לְאֶפֶד וְלַחֹשֶׁן" (כה ז).

אדם שהקב"ה חנן אותו להיות בעל יכולת ורוצה לבנות ארון קודש לשם ולתפארת השי"ת, ולפניו שני אפשרויות, הוא יכול לעשות את ארון הקודש מחופה בזהב אשר מחירו רב מאוד, או לעשות את ארון הקודש מפיתוחי עץ מרהיב עין, אך הוא זול יותר מהזהב. במה עליו לבחור?

בגמרא במסכת בבא בתרא (דף ד ע"א) נאמר: "מי שלא ראה בנין הורדוס, לא ראה בנין נאה מימיו. סבר למחפיה בהבא אמרו ליה רבנן שבקיה דהכי שפיר טפי דמיחזי כי אידוותא דימא". ומפרש רש"י: "גלי הים שהם נעים ונדים, והעין משתעשעת בראייתן". רואים מכאן שיופי חשוב יותר מזהב. לפי זה אפשר לומר בענייננו, לכאורה יש לבחור את ארון הקודש היפה למרות שיש ארון קודש שיותר יקר ממנו, ויש להעדיף לבנות את ארון הקודש מפיתוחי עץ היפים, מאשר לעשות את ארון הקודש מזהב למרות שהוא יותר יקר.

אולם יעויין במהרש"א (במקום) שפירש את דברי הגמרא דמחזי כאדוותה דימא: דאפשר שכווננו בזה למה שכתוב בפרק כיסוי הדם לגבי התכלת שהיא דומה לים, והים לרקיע. ובתורת חיים כתב שעל ידי השיש הכחול, כאשר הקב"ה יסתכל בבית המקדש מיד הוא יזכר בזכות אבות שנמשלו לגלי הים, כמבואר בסנהדרין צהלי קולך בת גלים בתו של אברהם יצחק ויעקב, שעשו מצוות כגלי הים.

ורבנו יוסף חיים זיע"א הבן איש חי בספרו בן יהודיע כתב: "נ"ל כיוונו בזה שיהיה ההידור הזה במקדש מצד ראיית העיניים, לתקן מה שסימא את עינו של עולם, יעו"ש. - הרי שלא העדיפו את השיש הכחול מפני יופיו, אלא רק מפני שהיה בזה ענין בצבע הכחול, ואם כך לגבע ארון הקודש שאין את השיקולים הללו, לכאורה אפשר לומר שעדיף לעשות את ארון

הקודש מזהב שהוא יקר יותר, ולא מפיתוחי עץ למרות שהוא יותר יפה. וכן משמע מדברי אור החיים הקדוש בפרשת השבוע (שמות כה ז ד"ה אבני שהם) שהקשה: יש להבין למה כתבה התורה את אבני שהם ואבני מילואים אחרי כל אחד עשר המינים, והרי היה מן הראוי היה לסדרם קודם כל את הזהב ואחרי זה את הכסף כי הרי הם מעולים ויקרים מהם? והשיב האור החיים הקדוש על פי מה שאמרו חז"ל שהעננים הביאו את אבני השוהם. ואם כן אבני השוהם הגיעו בלא טורח ויגיעה וללא חסרון כיס, אשר על כן סדר נדיבותם אחר כל הנדבות, שמביאים ישראל מכיסם ועל ידי טורח, יעו"ש. הרי שיש מעלה גדולה בדבר יקר יותר שהגיע על ידי חסרון כיס.

והנה נאמר בירושלמי במסכת יומא (פ"ו ה"א) מבעיה ליה משובח בגופו או משובח במראהו מי קודם? כלומר בתורה נאמר "זה אלי ואנוהו" ולכן יש מצוה להביא קרבנות מהמובחר, והסתפק הירושלמי איזה מובחר עדיף, האם משובח בגופו או שמה משובח במראהו? ופירש הקרבן העדה משובח בגופו שהוא שמן ואין מראהו טוב, או משובח במראהו שמראהו טוב ואינו שמן כל כך איזה מהם קודם? ופשטה הגמרא נישמענה מן הדא אביב קצור, יבש לקצור, אביב קצור קודם. הדא אמרה משובח בגופו משובח במראיו, משובח בגופו קודם. ופירש קרבן העדה אביב קצור גבי עומר כתיב: 'אביב קלוי באש' ותני אם נמצאה תבואה קצורה שהיא אביב כלומר לחה, ונמצא שעורים יבשים שעדיין קמה ואינם קצורים, אביב קצור קודם. אף על גב שמצווה לקצור, מכל מקום מכיוון שזה כבר קצור משובח בגופו, הוא קודם, שמע מינה משובח בגופו קודם, יעו"ש. מבואר בדברי הירושלמי שהמשובח מכריע את היפה. ולפי זה אולי יש לומר גם בארון הקודש, שאף על פי שפיתוחי העץ יהיו יפים יותר, מכל מקום מכיוון שהזהב הוא יקר יותר ויש בו שבח שבא על ידי חסרון כיס, יתכן שמעלה זו גדולה יותר.

איזה סגולה יש להיות בבית הכנסת כאשר מוציאים את ספר התורה?

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כה ח).

רבנו חיים מוולוז'ין זצ"ל בספרו נפש החיים (שער א' פ"ד) כותב שכל עיקר ענין הקודש והמקדש ושריית שכניתו יתברך תלוי באדם עצמו, שאם האדם יקדש את עצמו כראוי בקיום המצוות כולן שהם תלויים גם כן בשורשן העליון בפרקי אברי השיעור קומה כביכול של כלל כל העולמות כולם. אז הוא האדם עצמו המקדש ממש ובתוכו ה' יתברך שמו, כמו שנאמר: "היכל ה' היכל ה' המה" (ירמיה ז ד), וכמו שנאמר "ושכנתי בתוכם" בתוכו לא נאמר אלא בתוכם.

ובמעם לועז הביא מדברי הילקוט ראובני שבמשכן היו מ"ח קרשים, ומאה לולאות, ומאה קרסים, כנגד רמ"ח מצוות עשה ורמ"ח איברים, ובא לרמוז שיעקר השראת השכינה על רמ"ח איברים שבאדם כשמקדשם כראוי.

ומצאתי דבר מדהים בדבריו של הרי"ל (דין קריאה וספר תורה סעי' א' עמ' תמ"ט – בשינוי נוסחאות שם אות ד') שחישב ומצא שרמ"ח פעמים בשנה מוציאים ספר תורה מארון הקודש, וכתב שסגולה היא להיות בבית הכנסת בזמן הוצאת הארון לשמירה על האיברים.

לאחר 5 שנים של הדפסת והפצת עלון זה, מאחר והוצאת העלון כרוכה בהוצאות כספיות גדולות, לצערנו הרב אנו נאלצים לצמצם מאוד את כמות הדפסת והפצת העלונים. מעוניין לזכות את הרבים? אתה יכול בשמחה להדפיס עלון זה ולהפיצו באזור מגורך. ניתן לעזור בהוצאת והפצת העלון ולהקדיש עלונים לזיכוי הרבים לבריאות אושר נחת זש"ק ולע"נ קרובים וידידים. המעוניין להיות שותף בהוצאת העלון ולזכות את הרבים יוכל לפנות לטלפון: 052-814448